

FÖLDHASZNÁLATI RENDSZER ÉS A VIDÉKSTRATÉGIA VÁLTOZÁSA A TÉRBEN

Káposzta József¹, Nagy Henrietta²

¹ *Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1.*

E-mail: kaposzta.jozsef@gtk.szie.hu

² *Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1.*

E-mail: nagy.henrietta@gtk.szie.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A föld népességének robbanásszerű növekedése, valamint a létkörülmények javulásának feltételeit megteremtő gazdasági és műszaki fejlődés révén az emberiség mind nagyobb mértékben avatkozik be a természet rendjébe, és ezáltal a környezetnek sokféle károsodást okoz. Ennek következményeként az élővilágot ért károsodások a Föld egyes térségeiben már olyan méretűvé váltak, hogy súlyosan veszélyeztetik a környezet életben tartó rendszereit és annak létfontosságú elemeit. A hatékony területfejlesztési politikához meg kell találni a legcélravezetőbb eszközöket és módszereket. Ezek sorában helyet kell kapniuk a műszaki, biológiai, ökológiai, jogi, hatósági, ökonómiai, szervezési stb. megoldásoknak, vagyis csak rendszerszemléletű megközelítés lehet eredményes. Mindezek alapján napjainkban a területfejlesztési stratégiák kialakítása jóval összetettebb kérdés, mint csupán csak gazdaságfejlesztés. Egy adott térség fejlesztési politikája számos gazdasági, természeti és társadalmi összefüggés összessége, melyben elsődleges szerepet kell, hogy kapjanak az adott terület endogén forrásainak optimális kihasználása. Ezen tanulmányban a földhasználati rendszer és a vidékstratégiai törekvések főbb kapcsolatrendszeri összefüggéseit járjuk körbe.

BEVEZETÉS

Hazánk számára az Európai Unióhoz való csatlakozás egyik fő vonzerejét az jelentette, hogy csatlakozhat egy nálánál lényegesen fejlettebb olyan régióhoz, amely alapszerződésében rögzítetteknek megfelelően segítséget nyújt a régiói közötti fejlődési egyenlőtlenségek mérséklésére és a hátrányos helyzetű régiói lemaradásának csökkentésére. Az Európai Unióban azonban az elmúlt negyed évszázadban a gyors gazdasági fejlődés a környezet bizonyos mértékű károsodásával járt együtt, egyes területeken globális problémákat öltve. Ezen globális problémák kiteljesedése elérte Magyarországot is, hiszen a rendszerváltás, annak gazdasági, társadalmi átalakulása olyan folyamatokat indított el, melyek kedvezőtlen gazdasági hatását a mai napig érzi az ország, amit az elmúlt években kialakult globális pénzügyi és gazdasági válság csak tovább nehezített. Itt leginkább a területi különbségek kiteljesedésére, az agrárszektor átalakulására, a hazai élelmiszeripar háttérbe szorulására kell gondolnunk. Magyarország természeti értékekben való gazdagsága és azok

viszonylagos épsége azonban hazánk nemzetközileg is elismert erőforrás-tartaléka. Magyarország (illetve egyes régiói és kistérségei) számára tehát alapvető kérdés, hogy létezik-e olyan fejlődési út az EU tagállamaihoz való felzárkózás felé, amelynek során viszonylagos gazdasági lemaradását értékes környezeti adottságai, természeti erőforrásai, valamint kulturális és társadalmi gyökerei megőrzése mellett képes leküzdeni (MOZSGAI, 2011). Magyarország fejlett országokhoz történő felzárkózásának tehát egyik meghatározó kihívása, hogyan lehet a megfelelő élet- és a környezetminőséget, a vidék gazdaságát meghatározó agráriumot olyan stratégiai állapotba hozni, ami a gazdasági fejlődés irányjaival összeegyeztethető.

Az ország földrajzi és ökológiai adottságainak, valamint tradicionális gazdasági kapcsolatainak köszönhetően az agrárágazat viszonylagos jelentősége a magyar nemzetgazdaságban nagyobb, mint a fejlett ipari országokban. Ez természetesen nem a GDP-hez való hozzájárulásában mérhető, hanem inkább azon folyamatok összességében, melyek a vidék életének meghatározó részeként szerepelnek. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági súlya azonban az elmúlt években fokozatosan mérséklődött, átalakult, hiszen olyan gazdasági ágazatok jelentek meg a vidéken, melyek fejlődése új perspektívákat nyitottak meg. Ez azonban nem változtatott azon a tényen, miszerint mindenki, fogyasztója az itt termelt javaknak, és mindenki élvezője az itt folyó környezet- és tájfenntartó munkának. Ezért a magyar vidékgazdaság – multifunkcionális szerepéből következően – a nemzetgazdasági GDP-hez való hozzájárulásánál sokkal jelentősebb gazdasági szektora a nemzetgazdaságnak (BARANYI, 2004).

Az ágazat a kedvező ökológiai adottságok kihasználásában, a vidék fejlesztésében, a vidéki lakosság foglalkoztatásában, életminőségének befolyásolásában, a kultúrkörnyezet megóvásában és fejlesztésében ma is fontos szerepet játszik. A külkereskedelemben tartósan pozitív egyenlegével stabilizáló szerepe nagy jelentőségű. Nem is lehet ez másként, hiszen országunk területének közel 70%-át hasznosítjuk mezőgazdasági tevékenységre, az éghajlat, a víz- és a domborzati viszonyaink kedvezőek, a színvonalas mezőgazdálkodáshoz elegendő a munkaerő, jelentős eszközállomány, nívós közép- és felsőfokú oktatási és kutatói háttér áll rendelkezésre. Mindez mellett számos olyan természeti erőforrással (pl. geotermia) is rendelkezünk, amik hasznosításával, fejlesztésével új irányok nyílnak. Ennek talán a legimpozánsabb példája a vidéki/falusi turizmus mellett az idegenforgalmi fejlesztések, az egészségturisztikában tett meghatározó lépések voltak. Ugyanakkor Magyarország más erőforrásokban, energiahordozókban és nyersanyagokban szegény, így az agráriumban használt ilyen típusú erőforrások miatt jelentős az importfüggősége.

Vidékstratégiai törekvések

Magyarország olyan természeti adottságokkal (gazdaságföldrajzi, időjárási feltételek, biológiai alapok, termelési kultúrák) és humán erőforrásokkal rendelkezik, amelyek a legtöbb európai országgal szemben komparatív előnyt biztosíthatnának a vidékfejlesztés számára. Mégis a mai magyar vidékgazdasággal kapcsolatban nem az a legfontosabb kérdés, hogy az “agrárium” húzóágazata-e a modernizációnak, hanem az, hogy hogyan folytathatja a talpra állását abból a mély válságból, amelybe a rendszerváltás utáni években került a hazai vidék (JÁMBOR, 2012). A rendszerváltást követően a mezőgazdasági termelés és az állatállomány drasztikus csökkenése, a tulajdonviszonyok rendezetlensége, a pénzügyi helyzet megoldatlansága, az integrációs lánc széttöredezettsége, illetve kiépítetlensége, a termelési kedv hanyatlása, az értékesítés körüli kiszolgáltatottság, az érdekérvényesítés szinte teljes hiánya, a vidéki munkanélküliség mérete stb. drámai módon sürgették a stabilizációt, az érintettek és a kormányzat együttes cselekvését. A vidékstratégiának a rendszerváltás után nemcsak a tervezett integrációs csatlakozás jelentett kihívást, hanem az újjáépítés és a társadalompolitika szempontjai miatt is számba kellett vennie a magyar vidék tényleges lehetőségeit és távlati céljait, nem feledkezve meg arról sem, hogy a belföldi élelmiszer-ellátás biztonsága minden ország, így Magyarország számára is stratégiai kérdés (CSATÁRI, 2005).

Paradoxonnak tűnik, de a magyar mezőgazdaság (mint a vidék meghatározó gazdasági ágazata) az elmúlt évtizedekben - ha eltérő tulajdoni szerkezetben is, de - sok tekintetben hasonló modellt követett, mint a nyugat-európai agrárgazdaságok. Ez a modell igen intenzív, sok ipari eredetű anyagot használt fel, nagy a ráfordításigénye, s nem kis mértékben környezetszennyező is. A globális gazdasági válság elmélyülése azonban egyértelműen a '90-es évek ideologikus alapú, átgondolatlan intézkedéseire vezethető vissza. A vidékmodernizációnak napjainkban mégsem a korábbi állapot helyreállításának útjait kell keresnie, többek között azért sem, mert jelenlegi helyzetünkben és a korábbi agrárszerkezetben a nagy ráfordításigény miatt (energiaárak, importárak) sokkal nagyobb lenne az agráröllő, mint eddig bármikor. A gazdaságos export nehézségei nemcsak a valóban létező korlátok, hanem a magas importtartalom miatt is fokozódnának. Mindezeket figyelembe véve, látván a hazai vidékszerkezet folyamatainak átalakulásainak irányait, meggyőződésünk, hogy az úgynevezett “fenntartható vidékfejlődés” modelljét adaptálva a magyarországi viszonyokhoz lehet a perspektivikus jövőkép. Az elmúlt években e modellhez igazodva indultak meg az átalakulás lépései, melyben ötvözhető a környezetbarát mezőgazdálkodás viszonyai, a nyugat-európai ráfordítás-igényes rendszer egyes részei (főként

a kertészeti kultúrák esetén), az észak-amerikai extenzív technológia néhány eleme (elsősorban a szántóföldi növénytermesztésben) s a fentiek keretétül szolgáló hazai mezőgazdasági hagyományok. A fenntartható vidékgazdaság társadalmi modellje egyfajta optimális kombinációt keres az egyes modellek hasznosítható részelemeiből, azzal az igénnyel, hogy a politikai, közgazdasági, környezetvédelmi és biológiai elvárások fokozatos teljesítése hosszú távon egy valóban korszerű mezőgazdaság létrejöttét segítse. Magyarországnak egy versenytípusú, a szükséges mértékben támogatott, a lehetséges mértékben exportorientált, a versenyképességi kihívásoknak megfelelő, a minőségi termelés előállítását előtérbe helyező, a hazai piacok szükségleteit kielégítő, a nagy-, közép- és kisüzemek munkamegosztására építő agrárgazdaság megteremtése lehet a hosszú távú célja (NEMES-FAZEKAS, 2005). Mindezek közül a helyi gazdaságfejlesztésnek is lételeme kell, hogy legyen az exportorientáltság, ami mind a külföldre, mind a hazai térstruktúrát figyelembe véve belföldi kereskedelemre kell, hogy alapozódjon, hiszen az erőforrások allokációján keresztül valósulhat meg a helyi erőforrásokra alapozott helyi gazdaságfejlesztés. Mik a legfontosabb feltételei az exportorientált versenyképes vidékgazdaságnak és benne az agráriumnak? Véleményünk szerint az alábbi feltételek megvalósulása nélkülözhetetlen az ilyen irányú fejlesztések megvalósulásához:

- a jó és közepes termőhelyi adottságokkal bíró területek maximális kihasználása
- a kedvezőtlen adottságú (10-12%) területek környezetvédelmi és
- a foglalkoztatáspolitikai szempontok szerinti hasznosítása
- a mezőgazdasági termelés ökológiai adottságainknak megfelelő, történelmileg kialakult szerkezetéhez igazodó módosítása
- a megtermelt termékek minőségének javítására, a feldolgozottság arányának növelésére, a hozzáadott érték emelése összpontosított élelmiszeripar fejlesztése
- új, gazdaságilag jól konvertálható ágazatok kapcsolatának fejlesztése (pl. turizmus)
- alternatív térgazdasági rendszerek fejlesztésén keresztüli energiagazdálkodási rendszerekhez való kapcsolódás
- a vidékgazdaságban működő határgazdaságok vertikális integrációjának megvalósulásán keresztüli endogén helyi gazdaságfejlesztés.

Az vidékmodernizáció kérdését nem szűkíthetjük le csak a mezőgazdasági termelés fejlesztésére. A fejlett országok gyakorlatából ismert, hogy a szélesebb értelemben használt “agrobusiness” fogalmába a mezőgazdaság mellett beleértik a mező-, az erdő- és vadgazdaság

részére termelőeszközöket gyártó szférát és a teljes élelmiszer-feldolgozás mellett e kereskedelmet és a turizmust is. Ebben az értelemben a magyar “agrobusiness” is a termelő, feldolgozó, beszállító, szolgáltató tevékenységek sokféleségét fogja át, szorosan kapcsolódik az idegenforgalomhoz, a természet- és környezetvédelemhez, a regionális fejlesztéshez. Az „agrárium” társadalmi és politikai súlyát az is érzékelteti, hogy a hazai lakosságnak mintegy fele kötődik valamilyen formában az élelmiszer-gazdasághoz, s a munkanélküliek, nyugdíjasok, nagycsaládosok megélhetésének sok helyen - különösen a halmozottan hátrányos térségekben - az agrárgazdaság az egyetlen forrása (G. FEKETE, 2001).

A termelésfejlesztés stratégiai kérdései

Az „agrárium” fejlesztési stratégiáját nem a hozamok egyoldalú növelésére törekedve, hanem az úgynevezett endogén forrásokra alapozott fenntartható gazdasági fejlődés komplex követelményei szerint kell újrafogalmaznunk és a fejlesztés irányait kijelölnünk, vagyis csak olyan termelésnövelést szabad szorgalmazni, amely

- lehetővé teszi a termelés gazdaságosságának folyamatos fenntartását
- megőrzi és óvja a természeti erőforrások állapotát
- beleillik az adott térség természeti, gazdasági és társadalmi miliójébe
- a vidéki népesség minél szélesebb köre számára képes munkaalkalmat és megélhetést biztosítani és
- folyamatos lehetőséget biztosít a helyi gazdaság fokozatos fejlődéséhez.

Hosszú távon a termelési struktúra az adott terület természeti adottságainkhoz igazodó átalakítást követel, amit a fokozódó nemzetközi versennyel összhangban kell megvalósítanunk (HOLLÓ-JUHÁSZ, 2007). Adottságaink jobb kihasználása révén a nemzetközi kereskedelemben elsősorban áruink sokféleségével és komparatív adottságainkra épülő szolgáltatásokkal indokolt bekapcsolódnunk:

- termelni csak azokon a szántóterületeken érdemes, ahol a költségeknél gyorsabban növekvő hozamokat érhetünk el
- meghatározó szerep juthat a termelés alól kivett, illetve alacsony termőképességgel rendelkező területek energianövények termesztésébe való bekapcsolódásának
- az öntözési rendszerek (regionális vízgazdálkodás fejlesztése) fejlesztésének meghatározó szerepet kell kapnia az intenzív és a nagy hozzáadott értéket előállító ágazatokban (zöldség- és gyümölcsstermesztés modernizálása, az exportálható vetőmagok, szaporítóanyagok vagy általánosabban biológiai anyagok termelése)

- a kertészeti ágazatok jelentős szerepet vállalhatnak a gazdaságos mezőgazdasági exportképesség fokozásában, ezen belül is az alternatív energiákra épülő öko- és biogazdálkodás jelenthet perspektivikus irányt
- fontos irány az állattenyésztés árualapjának bővítését összekötni az legelőgazdaság fejlesztésével
- kiemelkedő szerepet kell kapnia a helyi gazdaságok fejlesztésében a hungarikumok termelésének
- kiemelkedő szerepet kell kapni a helyi adottságok, szolgáltatások, turizmussal történő kapcsolatának.

Mіндеzen lehetséges fejlesztési irányokhoz szükséges egy új alapokra épülő felnőttképzési stratégia kidolgozására, hiszen a legmodernebb technológiák, eljárások, piaci trendek ismerete nélkül bármilyen fejlesztés is csupán egy lehetőség maradhat és nem váltja be az adott térség potenciális lehetőségét (JUHÁSZ, 2007).

A földhasználat általános szerkezetének fejlesztése

A földhasználat az előbbieken vázolt összetett térhasználat egy része, mivel annak csak bizonyos tényezőit fogja át, de tágabb fogalomként is kezelhetjük, mert a természeti erőforrások hasznosításához szükséges földfelszín igénybevétele mellett magába foglalja a vertikális integráció (feldolgozás, szolgáltatás) minden egyes elemének szféráját, annak terület igénybevételenek problémakörét is (SZŰCS, 1986, 1990, DORGAI-LACZKÓ, 1987). A földhasználat komplex kérdéskörét két oldalról lehet megközelíteni, melyek valahol kell, hogy találkozzanak, hiszen mind a kettő alapvető fontosságú. Az **egyik esetben** mindig a rendelkezésre álló földfelszín hasznosításának vizsgálatát kell ellátni, és a komplex hasznosítás teljes hatékonyság kritériumát kell szem előtt tartani. Ezt a megközelítési módot bővebbnek tekinthetjük a második megközelítési módtól, mivel tartalmazza azokat a folyamatokat is, melyek az alrendszerek működésének hatékonyságát befolyásolják. A **második esetben** azt kell vizsgálni, hogy a különböző (makro-, mezo-, mikro-) szinten eldöntött földhasználatot és az ehhez kapcsolódó fejlesztések módszereit mely területeken végezzük. Ez a módszer arra összpontosít, hogy az adott fejlesztések különböző elhelyezése a földfelszínen mennyiben befolyásolja a földhasználat egészének hatékonyságát. Itt lép be a vizsgálati rendszerünkbe a tér és teszi aktív részesévé az eddig vizsgált szegmenseinket, hiszen a vállalkozás, a terület, a társadalmi összetétel, stb. mind alapvető összefüggéseket generál a stratégiaalkotás rendszerében.

A földhasználatot a különböző tudományágak vizsgálata alapján sokféleképpen lehet megszervezni, melyet a mindenkori megközelítés determinál. Az előzőekben vázolt tulajdonságok alapján megfogalmazható, hogy a termőföld megújuló természeti erőforrás, vagyis értékéből nem veszít, sőt megfelelő használat esetén növeli azt. Tehát itt elsődlegesen fontos tényező a talajok **természetes termékenysége**. A mezőgazdasági szférában használt termőtalajok kihasználtságát a termelőerők mindenkori színvonala határozza meg és a talajkihasználás módját pedig a **közgazdasági termékenysége** fejezi ki (KAPRONCZAI et al. 2005). Mivel a termelés folyamatában összefonódnak a gazdasági és az újratermelési folyamatok, így a természeti tényezők szerepe jóval nagyobb, mint más gazdasági ágazatokba, így e termelési folyamatokat csak irányítani lehet, de uralni nem (LACZKÓ, 1976). E sajátossággal függ össze a mezőgazdasági termelés idényszerűségéből adódó eszközkiszhasználtság, munkaerő foglalkoztatás illetve a munkaidő szabályozhatósága. Napjainkban egyre többször kerülünk szembe a **környezeti károk** hatásaival, melyek elsősorban az emberi beavatkozás során keletkeztek.

Talán a legfontosabb földhasználati tulajdonság az, hogy a legtöbb meghatározó természeti erőforrással szemben számos **variációs lehetőségre**, illetve **szerkezeti kombinációra** ad lehetőséget a föld hasznosítása (SZABÓ, 1975). Mindezeket figyelembe véve a mezőgazdasági földhasználatnak kétféle társadalmi célja lehet, egyfelől a mezőgazdasági termelés, másfelől a környezetgazdálkodás (PETRASOVITS, 1982). A mezőgazdasági földhasználaton belül, végül is jól megkülönböztethető a hagyományos és a racionális földhasználat. A **hagyományos földhasználat** lényege, hogy a művelési ágaknak és a növénytermelés szerkezetének a helyi adottságoknak megfelelő tényezőkkel való összehangolás adja meg az alapot a megfelelő földhasználatához. Ez a földhasználati mód a termelőerők alacsony színvonalán jellemző, mikor is a természeti tényezőktől való fokozott függés kényszeríti erre a termelőket. A **racionális földhasználat** a termelőerők magasabb szintjén válik realitássá, mivel egy nagyobb igényű követelményrendszer optimalizációját jelenti a mezőgazdasági termelésben. Ebben a rendszerben már helyet kap minden fontos tényező vizsgálata. Ez a földhasználati mód már fokozottan figyelembe veszi és összhangba hozza a termelési, a tudományos és technikai, az agrár- és népesedéspolitikai követelményeket, a településfejlesztési igényeket, illetve azok rövid, közép- és hosszú távú összehangolásának követelményrendszerét. Ennek a földhasználatnak a követelményrendszerében az adott terület ökológiai adottságaihoz való alkalmazkodás által jut kifejezésre, hogy a természeti erőforrásokat a környezeti tényezők legkisebb károsítása nélkül veszik igénybe (PETRASOVITS 1979, SZŰCS 1986, 1990).

A földhasználat rendszerének vizsgálata

Az előzőekben vizsgált földhasználati módok a földhasználat rendszerében öltenek valóságos formát, mivel az egyes és az összes földhasználati mód eredményes működését a kölcsönös érvényesülés és megvalósulás határozza meg. SZŰCS (1990) szerint a földhasználati rendszeren értjük *„az országhatár által körülhatárolt felszínen a gyakorlatban kialakult és működő földhasznosítási módokat, valamint az igénybevételt és a működést meghatározó körülmények összességét, azok költség-hozam viszonyainak együttesét és egységét.”* Tehát ezt figyelembe véve ide kell sorolnunk a mezőgazdasági földhasználat mellett minden olyan földhasználatot is, amely az ország területét, bár más tevékenységekkel, de hasznosítja (KOPASZ, 2005). Így a földhasználat rendszerét az egyes termelő- és szolgáltatótevékenységet végző vállalkozások által használt földfelszín komplex vizsgálatának tekinthetjük. A szakirodalom a rendszerelméleten belül négyféle elhatárolást tart szükségeszerűnek (KORNAI 1970, HORVÁTH 1973, BARTKE 1981, CSÁKI 1982, NEMES NAGY 2005):

1. általános rendszerek
2. természettudományi rendszerek
3. társadalmi-gazdasági rendszerek
4. gazdálkodási rendszerek.

E rendszerekbe való besorolás alapján a földhasználati rendszer kétségkívül legközelebb a mezőgazdasági rendszerekhez áll, melyek a gazdálkodási rendszerekhez tartoznak, de nem mondhatjuk azt, hogy része, mivel bizonyos értelemben szűkebb, bizonyos értelemben tágabb fogalom annál. CSÁKI (1982) szerint a *„mezőgazdasági rendszer adott személyeknek, anyagi, technikai eszközöknek, növényi és állati szervezeteknek a társadalmi munkamegosztásban elkülönült olyan szervezett csoportja, amelynek célja a mezőgazdasági termékek előállítás.”* Ezek alapján a mezőgazdasági rendszereknek négyféle típusát lehet elkülöníteni, úgymint: termelőrendszerek, vállalati rendszerek, regionális és nemzeti rendszerek, nemzetközi és globális rendszerek.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Vizsgálataink alapján megfogalmazható, hogy a térhasználaton belül a földhasználati rendszer egy dinamikus, folyamatosan változó rendszer, input és output oldallal rendelkezik, melyeknek hányadosa a gazdaságossági mutatószámrendszer. Elemei illetve azok folyamatainak jelentős része megfigyelhető, statisztikailag leírható és a rendszer egésze az alrendszer elemeivel együtt külső és belső kapcsolatokkal rendelkezik. A földhasználati

rendszerben folyó folyamatok nem egyenrangúak, mivel egyes folyamatok a föld igénybevételét alapvetően és közvetlenül determinálják, míg más folyamatok csak közvetve, áttételesen hatnak a tényleges igénybevételre. Ebbe a dinamikus rendszerbe bekapcsolt térbeliség kényszerít arra, hogy észrevegyük, a valóságban nem léteznek steril közgazdasági jelenségek. Szükségessé teszi olyan problémák kutatását, feltárását, mint egymás mellett létező bonyolult gazdasági képződmények kölcsönhatása, ennek a gazdasági kapcsolatok jellegétől való függősége. A vidékgazdasági stratégiák kialakításakor fontos a térbeli szemlélet, jelentős eszközként működik közre. Felismerésében és bizonyításában a gazdaságban objektív törvényszerűségek uralkodnak. Egyrészt, újabb törvényszerűségek feltárásával, illetve a már feltártak - térbeliséget figyelembe vevő - módosításával közelebb hozza a közgazdasági elméletet a valósághoz. Összességében bizonyítja a két tényező összhangját, másrészt a gazdaság térszerkezeti, a különböző gazdasági jelenségek térbeni keresztmetszetével megfoghatóan bizonyítja a gazdasági törvényszerűségek létezését, különböző gazdasági hatóerők objektív hatását. Ezen kutatások egyik kiemelkedő személye a most ünnepelt Baranyi Béla is, aki tudományos kutatásainak hatásával jelentősen befolyásolta a térgazdaság megértésének folyamatát.

KÖSZÖNÖNETNYÍLVÁNÍTÁS

Kedves Professzor Úr! Megtiszteltetés volt számunkra, hogy e jeles évforduló kapcsán lehetőségünk adódott ezen tanulmányunkkal tisztelni azon a kiváló, iskolateremtő szakmai munkád előtt, amivel meghatározó és megkerülhetetlen professzorává váltál szakmánknak. További kiemelkedő szakmai munkásságodhoz sok erőt és egészséget kívánunk!

IRODALOMJEGYZÉK

Baranyi B. (2004): Gondolatok a periféria képződés történeti előzményeiről és következményeiről. Tér és Társadalom XVIII. 2. 1-21.

Bartke I. (1981): A területfejlesztési politika kialakításának és megvalósításának tapasztalatai a hetvenes évtizedben. Akadémiai doktori értekezés. Budapest.

Csáki CS. (1982): Mezőgazdasági rendszerek tervezése és prognosztizálása. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.

Csatári B. (2005): Merre haladjon a magyar vidék? – Lehetőségek és korlátok - Konferencia a vidékről, Budapest, MTA Székház, 2005. szeptember 29. <http://www.rkk.hu/egyeni/users/csatbal/mtavedegyletkonf.pdf> Letöltés: 2007. 06 16.

Dorgai L.-Laczkó I. (1987): A hegy- és dombvidéki gazdálkodás ökonómiája. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.

G. Fekete Éva (2001): Innováció a kistérségi fejlesztésben. Tér és Társadalom. XV. évf. 3-4. p. 40-54.

Holló M – Juhász M. (2007): A tervezés módszertana. In Bálint et al. (szerk.): Vidékfejlesztés, vidékfejlesztés intézményrendszere. DE ATC AVK. pp. 97-108

Horváth L. (1973): Ipari rendszerelmélet. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.

Jámbor A. (2012): Magyar érdekek a Közös Agrárpolitika érdekében. Gazdálkodás 56./1. 2012.

Juhász M. (2007): Vidékpolitika – Strukturális politika. In Bálint et al. (szerk.): Vidékfejlesztés, vidékfejlesztés intézményrendszere. DE ATC AVK. pp. 77-92

Kapronczai I.(szerk.) – Korondiné Dobolyi E. –Kovács H.–Kürti A.–Varga E.–Vágó Sz. (2005): A mezőgazdasági termelők alkalmazkodóképességének jellemzői (Gazdálkodói válaszok időszerű kérdésekre) Agrárgazdasági Tanulmányok, 6. szám. AKI, Budapest

Kopasz M. (2005): Multifunkcionális mezőgazdaság az EU törekvéseinek összhangjában. A Falu, 1. szám pp. 51-60.

Kornai J. (1970): Gazdasági rendszerelmélet és általános egyensúlyelmélet. Közgazdasági Szemle, 1970/9. sz.

Laczkó I. (1976): Mezőgazdasági vállalatok tevékenységének szervezése és tervezése. Jegyzet, Budapest.

Mozsgai K. (2011): A fenntartható regionális fejlesztések lehetőségei a nemzeti fejlesztési tervek célkitűzéseinek és intézkedéseinek tükrében. PhD értekezés Gödöllő, 2011.

Nemes G. – Fazekas Zs. (2005): Az EU tervezett vidékfejlesztési politikája 2007-2013 között. AVOP LEADER+, Készségek elsajátítása tananyag, Promei Kht., pp. 95 – 107

Nemes Nagy J. (2005): Regionális elemzési módszerek – ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest -- http://geogr.elte.hu/REF/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_11

Petrasovits I. (1979): Melioráció és földhasználat. Gazdálkodás, 1979/4. sz.

Petrasovits I. (1982): A földhasználat stratégiai kérdése. Gödöllői Tudományos Napok, Kézirat, VIII. 31.-IX. 1.

Szabó G. (1975): A mezőgazdasági termőföld gazdasági értékelése. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Szűcs I. (1986): A földhasználat makroökonómiai modellje. Akadémiai doktori értekezés. Budapest.

Szűcs I. (1990): Verseny és rendszerszemlélet a földhasznosításban. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.

THE CHANGES IN THE SYSTEM OF LAND USE AND THE RURAL STRATEGY IN SPACE

Káposzta József¹, Nagy Henrietta²

¹ *Szent István University, Faculty of Economics and Social Sciences, Regional Economics and Rural Development Institute, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1. Hungary*

E-mail: kaposzta.jozsef@gtk.szie.hu

² *Szent István University, Faculty of Economics and Social Sciences, Regional Economics and Rural Development Institute, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1. Hungary*

E-mail: nagy.henrietta@gtk.szie.hu

SUMMARY

Due to the explosive increase in the world's population as well as the economic and technological development serving to provide the increasing standard of living, humans intervene more and more into the system and order of nature, therefore causing various damages in the environment. Consequently, damages to the living creatures on some parts of the Earth have become so serious that they endanger the essential elements of the environment that are necessary for living. In order to apply an efficient spatial development policy, the most suitable tools and methods should be found. They should include technical, biological, ecological, legal, official, economic and organizational etc. methods and solutions, i.e. only a systematic approach can lead to success. Based on the abovementioned, the elaboration of spatial development strategies is a much more complicated and complex issue than simply the development of the economy. The development policy of a given area is a complex of various economic, natural, social coherences, with a special focus on the optimal use of the endogenous resources of the area. In this study we discuss the major relationship and coherences between land-use, rural development and the use of space.